

Toni Collander

VÄHÄVARAISTEN TALOUDEN JA OMAISUUDEN HOITO JA
HAASTEET SATAKUNNAN EDUNVALVONTATOIMISTOSSA

Liiketalouden koulutusohjelma
2020

VÄHÄVARAISTEN TALOUDEN JA OMAISUUDEN HOITO JA HAASTEET SATAKUNNAN EDUNVALVONTATOIMISTOSSA

Collander, Toni
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Kesäkuu 2020
Sivumäärä: 32
Liitteitä: 1

Asiasanat: edunvalvonta, holhous, sosiaalietuudet

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää ja tutkia vähävaraisten päämiesten talouden ja omaisuuden hoitoa ja sen haasteita Satakunnan edunvalvontatoimistossa. Yleisen edunvalvonnan kasvava päämiesmäärä näkyy myös vähävaraisten lisääntyneenä määränä. Työssä keskityttiin toimeentuloturvan osalta viimesijaiseen tukimuotoon, toimeentulotukeen, sen hakemiseen ja haasteisiin. Tämän lisäksi työssä selvitettiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen määräytymistä ja harkinnanvaraisten maksulennusten edellytyksiä. Kyselyn avulla selvitettiin Satakunnan edunvalvontatoimiston henkilökunnan kokemuksia ja näkemyksiä vähävaraisuudesta johtuvista haasteista. Lisäksi kyselyn avulla selvitettiin ajatuksia toimiston sisäisen koulutuksen tarpeesta sekä siitä, miten hintojen vertailua ja kilpailutusta käytetään ja kuinka tärkeäksi osaksi se koetaan edunvalvonnan työssä.

Opinnäytetyössä tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tietoa kerättiin kirjallisuuden ja lakien lisäksi Satakunnan edunvalvontatoimiston henkilökunnalle suunnatun kyselyn avulla. Lopullinen tutkimustyö toteutettiin keväällä 2020.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että yleisen edunvalvonnan toimintakenttä on laaja ja osaamista vaaditaan hyvinkin erilaisista asioista. Virkatyön hoitamiseen tarvitaan tietämystä useasta eri laista ja asetuksesta, joista laki holhoustoimesta (442/1992) tärkeimpänä. Tutkimuksesta selviää myös Satakunnan edunvalvontatoimiston maantieteellisesti laaja toimintaympäristö, kuntakohtaisine sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ja maksujen määräytymisen eroineen. Kyselylomakkeella saatujen vastausten perusteella voidaan todeta, että vähävaraisten määrä on Satakunnan edunvalvontatoimistossa lisääntynyt ja toimeentuloturvan hakemiselle on enemmän tarvetta. Vastauksista välittyi, että hintojen vertailulla ja kilpailutuksella mahdollisesti saatava taloudellinen hyöty tunnistetaan, mutta resurssien riittämättömyys tulee vastaan. Edunvalvonnan työ on jatkuvaa tasapainoilua ajan käytön ja työn määrän suhteen.

THE CHALLENGES FACED BY SATAKUNTA GUARDIANSHIP OFFICE WHEN MANAGING THE FINANCIAL AFFAIRS AND PROPERTY OF DISADVANTAGED CLIENTS

Collander, Toni

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Business Administration

June 2020

Number of pages: 32

Appendices: 1

Keywords: trusteeship, guardianship, social benefits

The purpose of this thesis was to research into the challenges faced by Satakunta Guardianship Office when managing the financial affairs and property of disadvantaged clients. The increasing number of clients in Public Guardianship correlates with the increased number of disadvantaged individuals in the society. The thesis focused on the application procedure and challenges of income support, the last resort of social benefits. Additionally, the thesis aimed to analyse the formation of healthcare costs and the requirements for discretionary payment discounts. A questionnaire was set for the employees of Satakunta Guardianship Office to inquire their experiences and views on clients' challenges caused by low income. The questionnaire also aimed to clarify the need for internal trainings, as well as the role and importance of price comparison and competitive bidding in guardianship.

Qualitative research methodology was used in this thesis. In addition to literature and laws, information was gathered with a questionnaire for the employees of Satakunta Guardianship Office. The final research was conducted in the spring of 2020.

As a conclusion of the research, it is possible to state that the scope of public guardianship is wide and a diverse knowledge base is essential. Mastering different laws and regulations is required to perform official work, the most important of which is the Guardianship Act (442/1992). The research also shows the geographical extent of Satakunta Guardianship Office with municipal differences in healthcare services and cost formation. Based on the answers to the questionnaire, it can be stated that the number of disadvantaged clients has increased at Satakunta Guardianship Office and the overall demand for income support is higher. The answers revealed that the benefits of price comparison and competitive bidding are recognised, however lack of resources is prohibiting this practice. Guardianship is a constant juggle between time management and workload.

SISÄLLYS

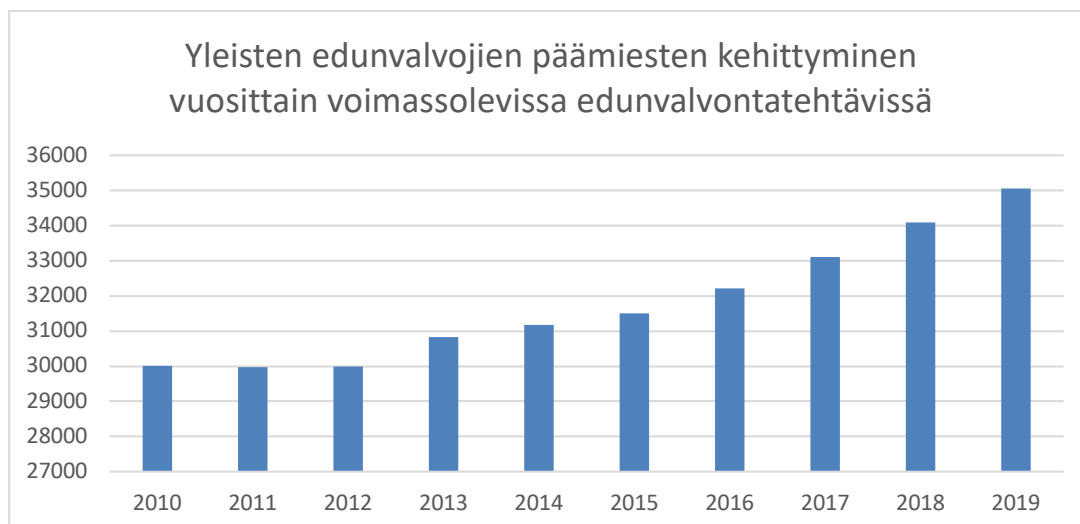
1	JOHDANTO.....	5
2	TUTKIMUKSEN TEKEMINEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	7
2.1	Teoreettinen viitekehys.....	7
2.2	Käytettävät menetelmät ja keskeiset käsitteet.....	7
2.3	Toimintaympäristö.....	8
3	EDUNVALVONTA.....	9
3.1	Edunvalvontaoikeus.....	10
3.2	Hyvä edunvalvontatapa.....	10
3.3	Taloudellisten asioiden ja omaisuuden hoitaminen	11
3.4	Käyttövarat.....	12
3.5	Huolenpitovelvollisuus	13
3.6	Edunvalvontapalkkio	13
4	TOIMEENTULOTURVA.....	14
4.1	Yleinen toimeentulotuki.....	14
4.2	Perustoimeentulotuki	15
4.3	Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki	16
4.4	Toimeentulotuki edunvalvonnassa.....	17
5	SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON ASIAKASMAKSUT	18
5.1	Laitoshoidon maksut.....	19
5.2	Sosiaalihuoltolain mukaisten asumispalvelujen maksut.....	20
5.2.1	Porin perusturva.....	20
5.2.2	Pohjois-Satakunnan peruspalvelukuntayhtymä (PoSa).....	21
5.2.3	Huittisten perusturvakeskus.....	22
5.3	Kehitysvammahuollon maksut.....	22
5.4	Kotihoidon maksut.....	22
5.5	Perhehoidon maksut.....	23
5.6	Asiakasmaksulain uudistus	23
6	MUUT (RAHAA SÄÄSTÄVÄT TOIMENPITEET).....	24
6.1	Verkkolaskutus	24
6.2	Kilpailutus / hintojen vertailu	26
7	TULOSTEN TARKASTELU	26
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	29
	LÄHTEET.....	31
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäyteyöni aihe valikoitui koulutukseen liittyvän harjoittelun aikana, jonka suoritin Satakunnan edunvalvontatoimistossa. Edunvalvojana voi toimia monikin. Sarja (2011, 144) jaottelee edunvalvojat seuraavasti, virkatyönä työtään tekevät yleiset edunvalvojat, alaikäisten lasten huoltajat (tietyin edellytyksin), henkilön läheinen sekä ulkopuolinen, esimerkiksi asianajaja, jolle tehtävä on määrätty. Tämä työ keskittyy yleiseen edunvalvontaan sekä tarkemmin vähävaraisten omaisuuteen ja talouteen liittyvien asioiden hoitoon Satakunnan edunvalvontatoimistossa. Tarkastelen toimeentuloturva ja sen toteutumista vähävaraisen päämiehen kohdalla. Lisäksi perehdyn sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuihin, siihen miten ne määräytyvät ja harkinnanvaraisten maksunalennusten edellytyksiin. Kyselyn avulla on tarkoitus selvittää päämiesten vähävaraisuudesta aiheutuvia haasteita Satakunnan edunvalvontatoimiston päivittäisessä työssä.

Suomessa vuoden 2019 lopulla oli yhteensä yli 77000 voimassaolevaa edunvalvontaa tai vahvistettua edunvalvontavaltuutusta. Tästä määrästä yleisen edunvalvonnan osuus on noin 45 % eli 35000 edunvalvontaa. Yleisen edunvalvonnan päämiesmäärät ovat olleet kasvussa jo useamman vuoden ajan. Digi- ja väestötietoviraston tilastoimassa yleisten edunvalvojien voimassaolevissa edunvalvontatehtävissä päämiesten lukumäärä vuonna 2019 oli 35060. Verrattuna vuoteen 2010, jolloin päämiesten lukumäärä oli 30018, määrä on lisääntynyt yli 5000:lla päämiehellä eli kasvua on ollut lähes 17 %. (Digi- ja väestötietoviraston www-sivut 2020.)

Tilaston luvuista ei selviä päämiesten taloudellinen tilanne. Yleisessä edunvalvon-
nassa olevien päämiesten varallisuus vaihtelee hyvin suuresti, vähävaraisesta taloudel-
lisesti hyvin toimeentuleviin. Tämä on yksi syy sille, että edunvalvonnan toiminta-
kenttä on hyvin laaja ja siinä työskenteleviltä vaaditaan laajaa osaamista monesta eri
asiasta.

Kuvio 1. Yleisten edunvalvojien päämiesten kehittyminen vuosittain voimassa olevissa edunvalvontatehtävissä (Digi- ja väestötietoviraston [www-sivut](#), 2020).

Valtakunnallisesti samaan aikaan perustoimeentulotukihakemusten määrä on myös lisääntynyt, vuoden 2019 ensimmäisen kolmen kuukauden aikana kasvua oli lähes 7 % verrattuna vuoden 2018 vastaavaan ajanjaksoon. (Sosiaalivakuutuksen [www-sivut](#) 2019). Vähävaraisia päämiehiä ei erikseen tilastoida yleisessä edunvalvonnassa, mutta yleinen perustoimeentulotukihakemusten määrän kasvu heijastuu myös yleisen edunvalvonnan työhön.

Sisäasiainministeriön (2005, 6) asettaman holhoustoimen yhteistyöryhmän suosituksen mukaan edunvalvojien ja avustavan henkilökunnan työmäärä olisi enintään 75 päämiestä henkilötyövuotta kohden, kuitenkin niin, että päämiehiä olisi korkeintaan 150 edunvalvojaa kohden. Määrän ylittyessä tulisi erityisesti huolehtia avustavan henkilökunnan riittävydestä. Pohdinkin työssäni, miten päämiesten suuri ja lisääntyvä määrä vaikuttaa edunvalvonnan työhön, erityisesti vähävaraisten taloudellisten asioiden hoitoon. Vähävaraisten päämiesten päivittäinen ja kuukausittainen asioiden hoitaminen on jatkuvaa tasapainottelua varojen riittävyyden ja menojen suhteen. Työ vaatii paljon aikaa vievää selvittelyä ja tukien hakemista. Työssä tulee esille Satakunnan edunvalvontatoimiston laaja toiminta-alue, kuntakohtaisine eroineen.

2 TUTKIMUKSEN TEKEMINEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Teoreettinen viitekehys

Tulen tarkastelemaan työssäni yleisen edunvalvonnan toimintaa ja sitä ohjaavaa lainsäädäntöä teorian kautta. Kerään aineistoa myös kyselytutkimuksen avulla, jonka tavoitteena on kartoittaa yleisessä edunvalvonnassa työskentelevien tapoja ja mahdollisuuksia hoitaa vähävaraisten päämiesten taloudellisia asioita ajankäyttö huomioiden. Kerätyn aineiston perusteella ja siitä tehdyn selvitystyön jälkeen jää pohdittavaksi onko toimistolla tarvetta oppaalle/muistilistalle vähävaraisuuteen liittyvän edunvalvontatyön tueksi.

2.2 Käytettävät menetelmät ja keskeiset käsitteet

Käytettävänä menetelmänä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja tutkimuksen kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman monipuolisesti. Tutkimuksessa on mahdollista löytää eri tapahtumien monen suuntaisia suhteita, jotka muovaavat toinen toisiaan. Laadullisesta tutkimuksesta on yleisesti todettu, että tutkimuksen pyrkimyksenä on löytää ja paljastaa tosiasioita ennemmin kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Arvot vaikuttavat siihen, miten pyrimme ymmärtämään tutkittavana olevia ilmiöitä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 161.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineistoa voidaan kerätä monella tavalla. Ihmisen tuottamaan materiaaliin sisältyy eletyn elämän laadulliset kokemukset. Tutkimusaineistoksi valitaan usein ihmisten kokemukset puheen muodossa, jolloin aineisto kerätään haastatteluina. Tutkimushaastattelumuotoja laadullisessa tutkimusmenetelmässä ovat lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. Tutkimushaastatteluita tehdään tavanomaisesti yksilöhaastatteluina, mutta tavoitteista riippuen voidaan käyttää myös pari- ja ryhmähaastattelua. (Vilka 2015, 77-78.)

Opinnäytetyössäni käytetään aineiston keräämiseen kyselyä, joka on survey-tutkimuksen keskeinen menetelmä. Englanninkielisellä termillä survey, tarkoitetaan sellaisia

kyselyn, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joissa tietoa kerätään standardoidusti kohdehenkilöiltä, jotka ovat osa tiettyä perusjoukkoa. Huolellisesti suunnitellun lomakkeen avulla, voidaan aineisto käsitellä tehokkaasti tallennettuun muotoon. Lomakkeen avulla voidaan taustakysymysten lisäksi kerätä tietoa mm. tosiasioista, tiedoista sekä käsityksistä ja mielipiteistä. Lisäksi lomakkeella voi tarvittaessa pyytää perusteluja toiminnoille ja mielipiteille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 193-197.) Taustatietoja lukuun ottamatta, kyselyn kysymykset ovat avoimia kysymyksiä. Avoimien kysymysten etuina on mm. sallia vastaajan vastaamaan omin sanoin sekä osoittaa vastaajan tietämyksen aiheesta. Avoin kysymys myös osoittaa, keskeisen tai tärkeän asian vastaajan ajattelussa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2016, 201.)

Päämiehellä tarkoitetaan henkilöä, jolle on määrätty edunvalvoja. Päämies voi olla myös vajaavaltainen alaikäisyyden tai vajaavaltaiseksi julistamisen vuoksi. Suurin ryhmä päämiehistä muodostuu täysi-ikäisistä holhousviranomaisen valvonnassa olevista henkilöistä. (Tornberg & Kuuliala 2015, 3.) Toinen työni kannalta keskeinen käsite on vähävaraisuus, jonka määrittäminen on hieman hankalaa. Tilastokeskuksen mukaan (Tilastokeskuksen www-sivut 2020) Suomessa ei ole virallista pienituloisten tai köyhyysrajan määritelmää kansallisella tasolla. Mukkilan ym. (2017, 2) mukaan Suomessa muodostetaan epävirallinen suhteellinen köyhyysraja Euroopan unionin tilastoviranomaisen, Eurostatin köyhyysriskirajasta, joka on johdettu EU:n suhteellisen köyhyyden määritelmästä. Tilastokeskuksen käyttämä termi köyhyysrajasta on pienituloisuusraja. Työssäni vähävaraisella tarkoitetaan päämiestä, jonka päivittäiseen taloudellisten asioiden hoitoon edunvalvoja ja edunvalvontasihteeri käyttävät erityistä huomiota varallisuuden riittämättömyyden vuoksi.

2.3 Toimintaympäristö

Satakunnan edunvalvontatoimisto tuottaa palveluja Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirissä. Satakunnan edunvalvontatoimistoon kuuluu sekä Porin että Kankaanpään toimipaikat. Porin toimipaikan toimialueeseen kuuluu Harjavalta, Huitinen, Nakkila, Pomarkku, Pori, Siikainen ja Ulvila. Kankaanpään toimipaikan toimialueeseen kuuluu Honkajoki, Jämijärvi, Kankaanpää sekä Karvia. Lisäksi palveluita

tuottaa ostopalvelusopimuksen perusteella Kokemäen kaupunki sekä Merikarvian kunta. (Oikeuslaitoksen www-sivut 2019.)

Porin toimistossa työskentelee tällä hetkellä johtava yleinen edunvalvoja, kolme yleistä edunvalvojaa sekä yhdeksän edunvalvontasihteeriä, joista kahdeksan toimii työparisihteereinä. Kankaanpään toimistossa työskentelee yleinen edunvalvoja sekä edunvalvontasihteeri. Toimiston jokainen edunvalvoja työskentelee kahden, kolmen tai neljän sihteerin kanssa. Jokaisen päämiehen asioita hoitaa edunvalvoja sekä sihteeri. Satakunnan edunvalvontatoimistossa päämiehiä toukokuussa 2020 oli yhteensä 1040 henkilöä. Edunvalvojalla on päämiehiä n. 240, johtavan yleisen edunvalvojan päämiesmäärän ollessa pienempi hallinnollisten tehtävien vuoksi. Työparisihteereillä päämiesmäärät vaihtelevat 80-120 välillä, riippuen siitä paljonko on substanssin ulkopuolista työtä. (Astala henkilökohtainen tiedonanto 11.5.2020.)

Palvelun tuottaja voi toimia myös ostopalvelusopimuksen perusteella. Päämiehet jakautuvat palveluntuottajille kotikuntalain (201/1994) mukaisesti väestötietojärjestelmään merkityn päämiehen kotikunnan mukaan. Kaikkien oman alueen edunvalvontatoimistossa työskentelevien yleisten edunvalvojien ollessa esteellisiä edustamaan päämiestä, yleiseksi edunvalvojaksi määrätään päämiehen asuinpaikasta lähinnä olevan edunvalvontatoimiston yleinen edunvalvoja. Esteellisyydestä edunvalvojan tulee ilmoittaa johtavalle yleiselle edunvalvojalle. Edunvalvoja tekee holhousviranomaiselle hakemuksen esteettömän edunvalvojan määräämiseksi. (Lounais-Suomen oikeusapuja edunvalvontapiirin työjärjestys 2016.)

3 EDUNVALVONTA

Edunvalvonnan tarkoituksena on suojata sellaisten henkilöiden etua, jotka eivät syystä tai toisesta itse ole kykeneviä hoitamaan ja huolehtimaan asioistaan. Kyseessä on järjestelmä, josta säädetään holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999). Lain nimi liittyy vanhaan holhousjärjestelmään ja nykyään puhutaankin holhouksen sijaan edunvalvonnasta. Edunvalvojan tehtävänä on huolehtia edunvalvottavan eli päämiehen edun

toteutumisesta. Täysi-ikäisen henkilön edunvalvonnan alkamiseen tarvitaan aina tuomioistuimen tai viranomaisen päätös. Pääsääntöisesti edunvalvonnassa on kyse taloudellisten asioiden hoitamisesta, mutta edunvalvojan huolehdittavaksi voi tulla myös henkilöön liittyviä asioita edunvalvontamääräyksessä määritetyn toimivallan puitteissa. Keskeisenä lähtökohtana edunvalvonnassa on päämiehen itsemääräämisoikeus sekä ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Nykyisin pyritään siihen, että päämiehellä on oikeus päättää hänen etunsa huomioon ottaen asioistaan, niin laajasti kuin siihen on mahdollisuus. (Heino 2016, 3.)

3.1 Edunvalvontaoikeus

Suppeammin edunvalvontaoikeuden alaa määritellessä tarkoitetaan säädösten, säännösten ja sääntöjen kokonaisuutta, jotka liittyvät ihmisten taloudellisten asioiden hoitoon ja huoltoon. Tarkasteltaessa ja määritellessä edunvalvontaoikeutta laajemmin, ihmisen oikeudellinen toimintakyky oikeussubjektina määritellään siihen liittyvien säädösten, säännösten ja sääntöjen avulla. Määrittelyssä huomioidaan eri yhteyksissä toteutuvat ihmisen etujen ja oikeuksien valvonta- ja menettelytavat. Itsemääräämisoikeuden ja sopimusvapauden mukaan yksilöllä on oikeus valita millä tavoin hänen etujensa valvonta järjestetään, kun hän ei itse riittävässä määrin tai lainkaan kykene niitä valvomaan. Toisen puolesta toimimisessa kaiken lähtökohtana on hänen etujensa puolustaminen, joka ei riittävässä määrin itse siihen kykene. Edunvalvontaoikeuteen sisältyy yksilön asioiden ja etujen hoitamisen tavat laajemmin, mitä holhoustoimilain (442/1999) mukaiseen järjestelmään. (Saarenpää 2015, 241-242.)

3.2 Hyvä edunvalvontatapa

Toistaiseksi hyvää edunvalvontatapaa ei ole yksiselitteisesti määritelty eikä edunvalvojien ammattikuntakaan ole itsenäisesti määrittänyt toimintansa hyviä tapoja eikä eettisiä normeja. Hyvästä edunvalvontatavasta kuitenkin puhutaan ja siihen voidaan myös vedota. Yhtenä hyvän edunvalvontatavan perustasta on päämiehen itsemääräämisoikeuden ja ihmisarvon kunnioittaminen. Sen muu sisältö muodostuu mm. lainsäädännöstä ja päämiehen edun käsitteestä. (Oikeusministeriö 2016, 13-14.) Valtion edunvalvontatoimistojen toiminnasta on annettu palvelulupaus vuonna 2018, jossa luvataan

tarjota asiakkaille ammattimaista, yksilöllistä ja itsemääräämisoikeutta kunnioittavaa edunvalvontaa. Siinä kerrotaan asiakkaan mahdollisuudesta tavata edunvalvoja viimeistään kahden viikon kuluessa edunvalvonnan alkamisesta sekä siitä, että edunvalvonnan hoitamista suunnitellaan ja sovitaan yhdessä. (Oikeuslaitoksen [www-sivut](http://www.sivut), 2019.)

3.3 Taloudellisten asioiden ja omaisuuden hoitaminen

Tarvittaessa päämiehen oikeustoimikelpoisuutta voidaan rajoittaa, mutta nykyisin rajoitusta tehdään melko harvoin. Poikkeuksen muodostaa pankkitilien käyttöoikeudet, jotka lakkaavat tai niitä rajoitetaan edunvalvonnan alkaessa. Edunvalvojalla on oikeus määrätä tilien käytöstä ja määrätä kuka voi nostaa varoja päämiehen tililtä. Käyttöoikeuksia rajoitetaan siihen saakka, kunnes edunvalvoja ilmoittaa pankille kenellä on lupa käyttää tilejä. (Heino 2016, 9-10, 16.) Usein käytännössä päämiehelle jätetään yksi tili omaan vallintaan, jota päämies voi käyttää vapaasti. Tälle tilille siirretään päämiehen käyttövara sovitun mukaisesti. Omaan vallintaan jätetystä tilistä ei pidetä kirjanpitoa, mutta tiliote vaaditaan toimeentulotukihakemuksen liitteeksi.

Päämiehen omaisuuteen liittyvät merkittävät oikeustoimet on säädetty luvanvaraisiksi, joihin edunvalvoja tarvitsee holhousviranomaisen luvan. Lupaa ei voi hakea ketään muu kuin edunvalvoja. Tällaisia merkittäviä oikeustoimia ovat esim. asuntokauppa ja uuden lainan ottaminen (pl. valtion takaama opintolaina). Edunvalvoja ei voi luovuttaa päämiehen omaisuutta edes holhousviranomaisen luvalla. Tekemistään oikeustoimista edunvalvojan tulee tehdä selkoa tilissään, jonka holhousviranomainen tarkistaa. Lakiin ei sisälly aikarajoitetta sen suhteen, milloin oikeustoimi tulee tehdä luvan myöntämisen jälkeen. Luvan myöntäminen ei velvoita edunvalvojaa tekemään oikeustoimea, vaan edunvalvoja voi käyttää harkintaansa onko oikeustoimi päämiehen edun mukaista. (Heino 2016, 3; Tornberg & Kuuliala 2015, 634-635.) Lupasäännöksiin ja rajoitusten tarkoituksena on estää kenenkään saamasta oikeudettomasti taloudellista hyötyä päämiehen omaisuudesta. Riippumatta siitä, onko itse oikeutettu määrittämään omaisuudestaan, jokaista kansalaista koskee omaisuuden perustuslain suoja. (Kangas 2019, 230.)

3.4 Käyttövarat

Edunvalvonnan alkamisen jälkeen edunvalvojan tulee määritellä päämiehelle käyttövarat mahdollisimman pian. Päämiehellä on oikeus kohtuullisiin käyttövaroihin, jotka ovat päämiehen vapaasti vallittavissa ja näin ollen merkittävä osa itsemääräämisoikeutta. HolhTL 38.1 §:n mukaan ”päämiehen vallintaan on jätettävä hänen tarpeisiinsa ja muihin olosuhteisiin nähden kohtuullisena pidettävä määrä käyttövaroja”. Määritettäessä käyttövaroja tulee ottaa huomioon päämiehen yksilölliset toiveet, elämän tilanne ja -tavat. Edunvalvoja ei ole vastuussa siitä mihin tai miten käyttövarat käytetään. Edunvalvojan tulee huomioida, ettei hänen oma asenteensa tai vakaumus rajoita aiheettomasti päämiehen elämää. Hänen tulee hoitaa omaisuutta päämiehen hyödyksi ja tähän omaisuudenhoitoa koskevaan perusajatukseen liittyy myös edunvalvonnan näkyminen mahdollisimman vähän päämiehen arjessa. Käyttövarojen määrä vaikuttaa suoraan päämiehen ihmisarvoon ja niillä toteutetaan edunvalvontaoikeuden periaatetta. (Tornberg & Kuuliala 2015, 455-456.)

Käyttövarojen määrittelyssä on otettava huomioon varallisuuden lisäksi päämiehen olosuhteet ja tottumukset. Vähimmäismäärän arvioinnissa on joskus käytetty 90 euron vähimmäismäärää, joka tulee jäädä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain mukaan asiakkaan käyttöön pitkäaikaista laitoshoidoa koskevan maksun määrittämisen jälkeen. Päämiehellä on oikeus tietää mihin edunvalvojan päätös perustuu käyttövarojen määrän suhteen. Taloudellisen tilanteen ollessa huono, edunvalvojan tulee tilanteen salliessa keskustella asiasta päämiehen kanssa, sitä enemmän mitä päämies kykenee ymmärtämään asiasta. Tämä edesauttaa ja luo pohjaa jatkossa edunvalvojan ja päämiehen yhteistoiminnalle. Päämiehen omalle mielipiteelle tulee antaa merkitystä käyttövarojen määrästä. (Tornberg & Kuuliala 2015, 457.) Kankaan (2019, 231) mukaan kohtuullisena pidettävää käyttövaran määrää ei ole tarkasti määritelty missään, mutta esimerkiksi säännöllisesti tupakoivalle aiheutuvat kuukausittaiset kulut ovat 250 euron luokkaa ja käyttövarojen minimitason tulisi olla tämän summan mukainen.

3.5 Huolenpitovelvollisuus

Edunvalvojalla on laissa erikseen määrätty huolenpitovelvollisuus päämiehestään. Edunvalvojan velvollisuutena on tarkastaa, millaista hoivaa ja huolenpitoa päämies tarvitsee ja myös huolehdittava siitä, että asianmukainen hoito, huolenpito ja kuntoutus järjestyy päämiehelle. Edunvalvoja arvioi miten asia on järjestettävissä ja laittaa asian vireille esimerkiksi sosiaalitoimen tai Kelan kautta. Yhteistyö sosiaali- ja terveystoimen kanssa on tärkeää, jotta huolenpitovelvollisuus toteutuu. Edunvalvoja joutuu arviomaan hoidon taloudellisia vaikutuksia vaikkei voikaan tehdä hoitopäätöksiä. Ensitaapaamisen yhteydessä paikalla voi olla myös päämiehen hoitoon ja huolenpitoon osallistuvia ammattilaisia. Sidosryhmäyhteistyö holhoustoimen, sosiaalitoimen, kotipalvelun ja terveystoimen kanssa on asioiden sujuvan hoidon kannalta tärkeää. (Oikeusministeriö 2016, 20, 39.)

3.6 Edunvalvontapalkkio

Holhoustoimilain 44 §:n 2 mukaan edunvalvojalla on oikeus saada korvaus tarpeellisista kuluistaan sekä tehtävän laatuun ja laajuuteen ja päämiehen varoihin nähden kohtuullinen palkkio. Palkkioasetuksen (Valtioneuvoston asetus edunvalvojan palkkion suuruudesta 696/2012) mukaan palkkio edunvalvojan tehtävästä muodostuu vuotuisesta perusmaksusta ja lisämaksusta. Perusmaksu on 440 euroa tai 280 euroa, jos päämiehen vuositulo on 14 000 euroa tai vähemmän ja hänen varallisuutensa arvo on alle 17 478 euroa (vuosi 2015). Edunvalvontatoimistojen asianhallintaohjelmistoon tarkastetut euromäärät päivitetään vuosittain. Palkkiota ei voida periä, mikäli päämiehen nettotulot (vuonna 2015) ovat 5826 euroa vuodessa tai vähemmän, eikä päämiehellä ole myöskään nettovarallisuutta yli 17 478 euroa. Palkkioon voi tulla myös lisämaksuja eri toimenpiteiden ja varallisuuden mukaan. Enimmillään palkkio voi olla 18 % päämiehen laskennallisesta vuositulosta. Edunvalvojan palkkio kuuluu järjestämislain mukaan palveluntuottajalle, silloin kuin edunvalvojana toimii yleinen edunvalvoja. (Oikeusministeriö 2015, 1-3.)

4 TOIMEENTULOTURVA

4.1 Yleinen toimeentulotuki

Toimeentulotuki on henkilön tai perheen viimesijainen toimeentuloturvan muoto, joka kattaa elämän perusmenoja. Toimeentulon turvaamisen lisäksi tuen tarkoitus on edistää itsenäistä selviytymistä toimeentulotukilain (laki toimeentulotuesta 1412/1997) mukaan. Perustoimeentulotuki siirtyi kunnilta Kelalle vuoden 2017 alusta lukien. Täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea haetaan edelleen kunnasta. Suomessa asuva tai oleileva henkilö, jonka tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin menoihin, kuten ruokaan ja asumiseen, voivat saada toimeentulotukea. Lähtökohtaisesti hakijan tuloksi lasketaan kaikki käytettävissä olevat tulot, kuten sosiaalieläimet. Toimeentulotuen tarkoituksena on auttaa hakijaa selviytymään tilapäisen vaikeuden kohdatessa ja ehkäistä niiden syntymistä. Toimeentulotuki muodostuu kolmesta osasta, joita ovat perustoimeentulotuki, täydentävä toimeentulotuki sekä ehkäisevä toimeentulotuki. Perustoimeentulotuki sisältää perusosan lisäksi kohtuulliset asumiskustannukset ja vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot. Näiden menojen muodostamaa perusmenojä verrataan hakijan käytettävissä oleviin tuloihin. Mikäli toimeentulotukeen oikeuttavat menot ovat tuloja ja käytössä olevia varoja suuremmat, erotus maksetaan toimeentulotukena. (Mattila 2017, 296-297.)

Toimeentulotuen uudistuksen tarkoituksena oli tehostaa perustoimeentulotuen myöntämismenettelyä, mutta se ei ole toteutunut odotetulla tavalla. Kelassa tehtävä ratkaisutyö on aiheuttanut odotettua enemmän työtä ja on ollut vaativampaa. Perustoimeentulotukeen liittyvä ratkaisutyö on edellyttänyt osittain ensisijaisia etuuksia enemmän selvityksiä, toisin kuin lain valmistelussa oletettiin. Selvityksen mukaan hakemusten käsittelyyn käytetty aika vaihtelee suuresti tilanteiden erilaisuuden vuoksi ja näin ollen etuuskäsittelijät kokevat haasteita päästä asetettuihin tavoiteaikoihin. Kiire vaikeuttaa työtä. (Valtionalouden tarkastusvirasto 2020, 26-27.)

4.2 Perustoimeentulotuki

Perustoimeentulotuki jakautuu perusosaan ja muihin perusmenoihin. Perusosaan sisältyy jokapäiväiseen elämiseen kuuluvat välttämättömät menot, joille on määritelty kiinteä summa kuukaudta kohti. Yksinasuvan perustoimeentulotuen perusosa vuonna 2020 on 502,21 euroa kuukaudessa. Perusosan määrät tarkistetaan vuosittain kansaneläkeindeksin mukaan ja ne säädetään toimeentulotukilaissa.

Perusosaan kuuluvat:

- ravintomenot
- vaatemenot
- vähäiset terveydenhuoltomenot, kuten itsehoitolääkkeet
- henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta aiheutuvat menot
- paikallisliikenteen käyttö
- sanomalehden tilaus
- puhelimen ja tietoliikenteen käyttö
- harrastus- ja virkistystoiminta
- muut vastaavat henkilön tai perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot

Nämä menot sisältyvät perusosaan yhtenä kokonaisuutena, eikä niitä huomioida erikseen perustoimeentulotuessa. Näistä perusosaan kuuluvista menoista ei tarvitse esittää tositteita. Muita perustoimeentulotukeen kuuluvia perusmenoja, jotka huomioidaan kohtuullisen suuruksina, ovat:

- asumismenot (esim. vuokra, vastike, taloussähkö ja kotivakuutus)
- välttämättömät muuttokustannukset ja vuokravakuudet
 - o Omatoimiseen muuttoon muuttoraha tai erityistilanteissa maksusitoumus. Vuokravakuus annetaan pääsääntöisesti suoraan vuokranantajalle maksusitoumuksena.
- muut kuin perusosaan sisältyvät julkisen terveydenhuollon menot (esim. terveyskeskuksen asiakasmaksut, reseptilääkkeiden omavastuuosuudet ja silmälasit)

- lasten kunnallisen päivähoidon sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan menot
- lapsen tapaamisesta etävanhemmalle aiheutuvat menot (tietyn osin ja edellytyksin)
- välttämättömän henkilötodistuksen oleskeluasiakirjan tai matkustusasiakirjan hankintamenot

Perusmenoihin liittyvät selvitykset, kuten vuokrasopimus tai lasku, pitää aina tarvittaessa esittää Kelalle, joka huomioi kohtuulliset menot todellisen suuruusina. Sellaisia menoa, joista hakija saa korvauksen muusta etuudesta tai muista järjestelmistä, ei huomioida toimeentulotuessa. Pääsääntöisesti päätös tehdään kuukauden ajaksi, mutta tukea voi hakea kerralla useammallekin kuukaudelle, mikäli elämäntilanteessa tai tuloissa ei ole odotettavissa muutoksia. Kela arvio, kuinka pitkälle ajalle tukea voi saada ja tarvittaessa pyytää lisätietoa. Perustoimeentulotuki on viimesijaisiin etuus, siihen vaikuttavat tulojen lisäksi hakijan varallisuus, joka on yleensä realisoitava. Esimerkiksi tilillä olevien varojen lisäksi rahasto-osuudet ja säästövakuutukset katsotaan laskelmassa heti käytössä oleviksi tuloiksi. Muun varallisuuden osalta annetaan realisointiaikaa. Perustoimeentulotukea voidaan myöntää myös tulevaa etuutta tai tulevaisuudessa tapahtuvaa varallisuuden myymistä vastaan. (Kelan www-sivut 2020; Mattila 2017, 301-302.)

4.3 Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki

Kuntien tehtävänä on myöntää täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea harkintansa mukaan. Kelalla on velvollisuus siirtää toimeentulotukihakemus kuntaan, mikäli hakemuksessa on esitetty muita kuin perustoimeentulotukeen kuuluvia menoja. Tämän lisäksi siirron edellytyksenä on, että asiakas on pyytänyt hakemuksen siirtoa kunnan käsiteltäväksi. Pääsääntöisesti kunta päättää täydentävästä toimeentulotuesta Kelan perustoimeentulotukipäätöksen jälkeen. Täydentävään toimeentulotukeen sisältyvät sellaiset erityismenot, joihin ei voi saada perustoimeentulotukea sekä erityisistä tarpeista ja olosuhteista aiheutuvat menot, jotka katsotaan tarpeellisiksi toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi. Esimerkkinä henkilön

erityisenä tarpeena voidaan pitää pitkäaikaista tai vaikeaa sairautta. (Mattila 2017, 302-302.)

Kunnat päättävät usein sosiaalityöhön liittyvän, ehkäisevän toimeentulotuen perusteista itse, toimeentulotukilain nojalla. Tuen tarkoitus on edistää henkilön tai perheen omatoimista selviytymistä sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta. Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää esimerkiksi asumisen turvaamiseksi tai ylivelkaantumisesta aiheutuvien haasteiden ja vaikeuksien lieventämiseksi. Kiireellinen harkinnanvarainen toimeentulotuki voidaan myöntää ilman arvioita siitä, onko asiakkaalla oikeutta perustoimeentulotukeen. Jotta ehkäisevän toimeentulotuen tavoitteet tulee saavutetuksi, kuntien on varattava riittävät määrärahat sitä varten. (Mattila 2017, 302-302.)

4.4 Toimeentulotuki edunvalvonnassa

Edunvalvonnassa toimeentulotuen hakeminen ja seuraaminen kuuluvat edunvalvontasihteerin tehtäviin. Tilanteessa ja kuukaudesta riippuen hakemuksia saattaa olla tehtävänä reilusi toistakymmentä edunvalvontasihteerää kohden. Toimeentulotukihakemuksen saa tehtyä ja lähetettyä sähköisesti Kelaan asiakastietojärjestelmän kautta. Sähköisenä olevat liitteet, kuten verkkolaskut ja edunvalvontatilin tiliotteen saa liitettyä suoraan järjestelmästä. Paperisena olevat, hakemukseen tarvittavat liitteet pitää ensin skannata ja tallentaa järjestelmään.

Pääsääntöisesti toimeentulotuki maksetaan edunvalvontatilille ja edunvalvontasihteerin huolehtii laskujen maksamisesta. Toimeentulotuki käytetään aina siihen menoon, johon sitä on haettu ja johon sitä on päätöksessä myönnetty. Haasteena on huolehtia siitä, että jokainen toimeentulotuen perusmenona huomioitava menoera tulee huomioitua hakemuksessa. Moneen perusmenoon liittyy huomioitavaa, kuten asumiseen liittyvissä palveluista hoito- ja huolenpito eli hoivan osuus on perusmenona huomioitava. Tällöin hakemukseen on liitettävä palvelupäätös (erittely palveluista) ja asiakasmaksupäätös (päätös asiakasmaksun suuruudesta, jossa eritelty aterioiden, tukipalvelujen ja hoivan osuus.) Päätökset tulee tarkista huolellisesti, jotta se on tehty oikein ja pyydettyä tarvittaessa tarkistamaan ja korjaamaan päätös.

5 SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON ASIAKASMAKSUT

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksupolitiikkaa ohjataan lainsäädännöllä, jonka tarkoituksena on pitää maksut kohtuullisena, niin etteivät maksut ole esteenä palveluihin hakeutumiselle, mutta samalla ehkäistä palvelujen epätarkoituksenmukaista käyttöä. Sosiaali- ja terveysterveyspalvelut voidaan jakaa maksujen osalta, maksuttomiin, kaikille samaan asiakasmaksuun tai maksun määräytymiseen tulojen ja perhesuhteen mukaan. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992) ja asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksusta (912/1992) määrittää kunnallisten sosiaali- ja terveysterveyspalveluiden enimmäismaksut. Kunta voi päätöksellään periä palveluistaan laissa säädettyä pienempää maksua tai antaa palvelun veloittamatta. Kunta ei myöskään saa periä suurempaa maksua mitä palvelun tuotantokustannukset ovat. Julkisten terveysterveyspalveluiden maksut kerryttävät kalenterivuotuista maksukattoa, jonka täyttymisen jälkeen maksukaton piiriin kuuluvista palveluista ei asiakasmaksuja enää peritä, lyhytaikaisen laitoshoidon ns. ylläpito maksua lukuun ottamatta. Maksukatto vuonna 2020 on 683 euroa. Toimeentulotuesta maksettu hoitomaksu ei kuitenkaan kerrytä maksukattoa. (Sosiaali- ja terveysministeriön [www-sivut](http://www.sosiaali-ja-terveysministerio.fi) 2020.)

Asiakkaan tulee saada asiakasmaksusta yksilöity päätös, jonka mukana on oltava ohje muutoksen hakemisesta ja siitä mihin muutoksenhaku tulee toimittaa. Monista ns. tasamaksuisista asiakasmaksuista, kuten terveysterveyskeskusmaksusta ei anneta automaattisesti erillistä päätöstä, mutta pyydettyä sellainen tulee asiakkaalle antaa. Asiakasmaksupäätöksistä suurimman osan tekee kunnan viranhaltijat johtosäädännössä delegoidun päätösvalan mukaan. Palvelun aloittamisen yhteydessä tehdään yleensä maksupäätös asiakasmaksusta. Mikäli asiakasmaksu määräytyy maksukykyyn mukaan, niin silloin selvitetään asiakkaan tulotiedot. Maksu määrätään toistaiseksi ja tulee tarkistettavaksi, mm. silloin, kun palvelun käyttäjän maksukyky olennaisesti muuttuu tai asiakkaan palvelu- ja hoitosuunnitelmaa muutetaan. Yleensä maksujen perusteena olevat tulotiedot tarkastetaan vuosittain, jonka seurauksena asiakas saa uuden maksupäätöksen. Maksua voidaan oikaista takautuvasti enintään vuoden ajalta. (Kuntaliiton [www-sivut](http://www.kuntaliiton.fi) 2020.)

Sosiaalihuollon maksuun tai terveydenhuollon maksukyvyyn mukaan määräytyvään maksuun on kunnan annettava alennusta tai jätettävä se kokonaan perimättä, mikäli periminen vaarantaa asiakkaan tai hänen perheensä toimeentulon tai lakisääteisestä elatusvelvollisuudesta huolehtimisen. Sosiaali- ja terveyspalveluiden maksuihin on mahdollista saada toimeentulotukea, mutta ensisijaisena on maksun alentaminen tai perimättä jättäminen toimeentulotuen myöntämiseen nähden. (Sosiaali- ja terveysministeriön [www-sivut 2020](#).)

Esimerkkinä maksuvapautuksesta, Porin kaupunginvaltuuston päätöksen (9.12.2002 § 388) mukaan maksuvapautusta terveyskeskuskäyntimaksuista voi hakea asiakas, joka saa pelkkää kansaneläkettä ja takuueläkettä. Asiakkaan tulee olla Porin perusturvan yhteistoiminta-alueen (Pori, Merikarvia ja Ulvila) asukas. Porin perusturvakeskuksen toimintaohjeen mukaan, asiakas ilmoittaa terveyskeskuslääkärin vastaanotolla joko suullisesti tai kirjallisesti saavansa pelkkää kansaneläkettä/takuueläkettä, jonka jälkeen tieto kirjataan asiakashallintajärjestelmään ja lomake toimitetaan Kela-yhdyshenkilölle asian tarkastamista varten. (Porin kaupungin [www-sivut 2020](#); Porin perusturvakeskus 2015.)

5.1 Laitoshoidon maksut

Laitoshoidon maksua peritään ympärivuorokautista hoitoa ja huolenpitoa antavissa yksiköissä, kuten sairaalat, terveyskeskusten vuodeosastot, vanhainkodit sekä kehitysvammalaitokset. Pitkäaikaisen laitoshoidon maksut määräytyvät asiakasmaksulain (734/1992) mukaan, kun taas lyhytaikaisen laitoshoidon maksut määräytyvät sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen 12 §:n mukaisesti. Lyhytaikaisen laitoshoidon maksut kuuluvat asiakasmaksulain maksukaton piiriin. Maksukaton täyttymisen jälkeen, laitoshoidon hoitopäivästä voidaan periä enintään 22,50 euroa. Mikäli ympärivuorokautisen laitoshoidon arvioidaan kestävän hoidon alkaessa yli kolme kuukautta, peritään maksu pitkäaikaisen laitoshoidon mukaan. Muutoin maksu määräytyy kolmen kuukauden laitoshoidon jälkeen, mikäli heikentyneen toimintakyvyn vuoksi laitoshoido jatkuu. Pitkäaikaisen laitoshoidon asiakasmaksu määräytyy asiakkaan maksukyvyyn mukaan ja tämän perusteella maksu voi enimmillään olla 85 prosenttia asiakkaan nettokuukausituloista. Puolisoiden osalta suurempituloisen ollessa

laitoshoidossa, maksun enimmäismäärä on 42,5 prosenttia puolisoiden yhteenlasketuista tuloista. Hoidossa olevalle asiakkaalle pitää jäädä 1.1.2020 lähtien omaan henkilökohtaiseen käyttöön vähintään 110 euroa. (Kuntaliiton www-sivut 2020.)

5.2 Sosiaalihuoltolain mukaisten asumispalvelujen maksut

Sosiaalihuoltolain mukaiset asumispalvelut, tuettu asuminen, palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen ovat avohoitoa. Näissä asumispalveluissa asiakas maksaa pääsääntöisesti asunnosta sopimuksen mukaisen vuokran sekä tarvittavista palveluista, kuten hoiva-, hoito- ja ateriapalveluista perittävät asiakasmaksut. Asiakkaan maksettavaksi tulevat myös lääkkeet ja useasti palveluasumisen maksut ovat pitkäaikaisen laitoshoidon maksuja suuremmat. Sosiaalihuoltolain mukaisista asumispalveluiden maksuista ei säädetä erikseen asiakasmaksulaissa (734/1992) tai asetuksessa (912/1992). Näin ollen kuntien tai kuntayhtymien maksuperusteet vaihtelevat ja ne vahvistetaan asiakasmaksulain yleissäännösten rajoissa ja ovat saatavissa asianomaiselta kunnalta tai kuntayhtymältä. (Kuntaliiton www-sivut 2020; Mäki-Petäjä-Leinonen & Karvonen-Kälkälä 2017, 193.)

5.2.1 Porin perusturva

Porissa asiakas maksaa tehostetussa asumispalvelussa vuokran sen mukaisesti, mihin hänet on sijoitettu. Ateriamaksu on 427,30 euroa ja tukipalvelumaksu 162,78 euroa. Hoivapalvelumaksu on 35 %:a henkilön yhteenlaskettujen bruttotulojen 576 euron ylittävästä osasta asiakasmaksuasetuksen 3 §:n perusteella. Asiakas maksaa itse lääkkeet ja hoitotarvikkeet. Asiakkaan nettotulosta vähennetään vuokra, ateria- ja tukipalvelumaksu sekä hoivapalvelumaksu, josta saadaan omaan käyttöön jäävä tehostetun palveluasumisen käyttöraha. Käyttörahan vähimmäismäärä on 120 euroa kuukaudessa. Lopullinen palvelumaksu saadaan vähentämällä nettotuloista vuokran ja käyttörahan määrä. Maksusta voidaan tehdä harkinnanvarainen alennus suurten lääkekulujen perusteella, mikäli omaan käyttöön jäävä käyttöraha (120 euroa) ei riitä kattamaan lääkemenoja. Asiakkaan käytössä olevien rahavarojen enimmäismääränä alennuksen myöntämiselle on 3500 euroa. Alennushakemus tulee tehdä kirjallisesti asiakkaan tai hänen edustajansa pyynnöstä. Todelliset lääkekustannukset huomioidaan

Kelan suurten lääkekustannusten raja jaettuna 12:lla (n. 578/12 ~ 48 euroa/kk). (Porin perusturvalautakunta, 2017.)

5.2.2 Pohjois-Satakunnan peruspalvelukuntayhtymä (PoSa)

Tehostetun palveluasumisen vuokraan sisältyvät yhteisten tilojen käyttöoikeuden lisäksi, lämpö, vesi ja sähkö. Vuokra määräytyy yksikön mukaan ja lisäksi vuokran määrään vaikuttavat huonekoko, yhteisten tilojen jyvitys sekä tilojen kunto. Hoivamaksu määräytyy soveltuvin osin kotihoidon asiakasmaksuasetuksen laskentakaavan mukaan, asukkaan bruttotulot – tuloraja x 35 % + (5 % yöhoitolisä). Kuukausimaksuun sisältyy palvelusuunnitelman mukainen päivittäinen hoito, hoiva, lääkehuolto (pl. lääkekulut) sekä hoitotarvikkeet ja inkontinenssisuojat. Ateriamaksu peritään yksiköittäin. Asiakkaan erikseen maksettavaksi jäävät henkilökohtaiset hygieniatuotteet, kuljetus- ja fysioterapiakustannukset sekä muut henkilökohtaiset maksut. Tehostetun palveluasumisen asiakkaan käyttövaraksi varataan 130 euroa nettotulosta. Mikäli käyttövara jää alle 130 euron rajan, niin ensisijaisesti alennetaan hoidon ja hoivan palvelumaksua ja toissijaisena tukipalvelumaksua. (PoSa:n kuntayhtymähallitus 2020, 10-13.)

Vapautus maksusta voidaan myöntää vain erityisesti perustellusta syystä PoSa:n harkintavallan mukaan ja viimekädessä hoivamaksuksi voidaan määrätä 0 euroa kuukaudessa. Asiaksmaksun tarkistus tehdään asteittain seuraavassa järjestyksessä -> hoivamaksu -> tukipalvelumaksu -> ravintomaksu ja vuokra. Ensisijaisesti maksun alennus voidaan myöntää suurten lääkekulujen tai terveydenhuoltomenojen perusteella sekä edunvalvojan palkkion perusmaksun kattamista varten (maksimissaan 30 euroa/kk). Harkinnanvaraista alennusta ei ole syytä myöntää, mikäli asiakkaalla on sellaisia säästöjä yli 3500 euroa, joita voidaan käyttää menojen kustantamiseen, eivätkä ole tarpeen perheen jatkuvan toimeentulon turvaamiseksi. Tulotiedot asiaksmaksun määrittämistä varten pyydetään aina ensisijaisesti asiakkaalta tai hänen edustajaltaan. Asiakkaan ja hänen edustajansa tietojenanto velvollisuudesta ja sosiaalihuollon oikeudesta salassa pidettäviin tietoihin säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000). (PoSa:n kuntayhtymähallitus 2020, 13-15.)

5.2.3 Huittisten perusturvakeskus

Tehostetun palveluasumisen asiakaskasmaksun määräytymisessä huomioitavista tuloista vähennetään asumisyksikkökohtaiset asumiskustannukset (vuokra, sähkö ja vesi) sekä edunvalvontapalkkio, enintään 50 euroa/kk. Asiakasmaksu muodostuu asumisyksikkökohtaisesta tukipalvelumaksusta (ateriat, hygienia ja turvapalvelu) sekä hoivapalvelumaksusta, joka on asumiskustannusten ja tukipalvelumaksujen ylittävältä osalta 85 % nettotuloista. Tarvittaessa asiakasmaksua alennetaan, niin että asiakkaan omaan käyttöön jäävä käyttövara on 180 euroa/kk. (Huittisten perusturvalautakunta 2018, 9-10.)

5.3 Kehitysvammahuollon maksut

Kehitysvammaisten erityishuollon asiakkaalta palvelusta perittävä asiakasmaksu määräyty asiakasmaksulain (734/1992) mukaan. Palvelusta voidaan periä maksu, ellei laissa toisin säädetä. Maksu voidaan periä asiakkaan maksukyvyyn mukaan, mutta maksun enimmäismäärä ei saa ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuneita kustannuksia. Maksua ei voi periä kehitysvammaisen erityishuoltona saamasta hoidosta, huolenpidosta eikä ohjauksesta, kehitysvammaisten erityishuoltopalvelut ja kuljetukset erityishuollon palveluihin ovat maksuttomia. Kehitysvammaisille henkilöille asumispalvelu voidaan järjestää sosiaalihuoltolain, vammaispalvelulain tai kehitysvammaisen erityishuollosta annetun lain mukaan. Se, minkä lain mukaan asumispalvelu on järjestetty, vaikuttaa asiakasmaksun määräytymiseen. (Kuntaliiton www-sivut 2020.)

5.4 Kotihoidon maksut

Jatkuvasta ja säännöllisestä kotipalvelusta ja kotisairaanhoidosta voidaan periä asiakasmaksuasetuksen 3 §:n mukaan maksu, käyttäjän maksukyvyyn, perheen koon ja palvelun laadun ja määrään mukaan. Kotona annettavan palvelun kuukausimaksulle on asetettu maksuprosentti tulorajan ylittävästä kuukausitulosta. Esimerkiksi vuonna 2020 yksinasuvan tuloraja on 588 euroa/kk ja maksuprosentti 35. Kunta vahvistaa säännöllisestä kotihoidosta perittävän maksun asetetun maksusäännöksen rajoissa. Kotona annettavasta säännöllisestä palvelusta laaditaan palvelu- ja hoitosuunnitelma

yhdessä palvelun käyttäjän kanssa. Suunnitelmaan sisältyy kotipalvelun lisäksi myös kotisairaanhoido. Maksu määrätään asiakasmaksuasetuksen 31 §:n mukaan toistaiseksi, joka tarkistetaan tiettyjen kriteerien täytyessä, kuten palvelun käyttäjän tai perheen maksukyvyn muuttuessa olennaisesti. Tukipalvelun osalta kunta perii itse päättämänsä maksun, koska maksusta ei säädetä asiakasmaksulaissa tai -asetuksessa erikseen. Maksu ei saa ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia ja ostopalvelun hinnoittelussa on oltava samat maksut kuin kunnan itsetuottamassa vastavassa palvelussa. (Kuntaliiton www-sivut 2020; Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksusta 912/1992, 31 §)

5.5 Perhehoidon maksut

Perhehoidon asiamaksuista säädetään asiakasmaksuasetuksen (912/1992) 19 §:ssä. Perhehoitolaissa tarkoitettusta perhehoidosta voidaan periä asiakasmaksulain 7 c §:ssä säädetty maksu (pl. lastensuojelulain perusteella järjestetty perhehoito), jonka perusteella maksu peritään samoin kuin pitkäaikaisessa laitoshoidossa. Maksu määräytyy asiakkaan henkilökohtaisten tulojen perusteella ja voi enintään olla 85 prosenttia nettokuukausituloista, kuitenkin niin, että henkilökohtaiseen käyttöön jää vähintään 110 euroa kuukaudessa. (Kuntaliiton www-sivut 2020.)

5.6 Asiakasmaksulain uudistus

Tällä hetkellä sosiaali- ja terveystalveluiden asiakasmaksulakia ollaan uudistamassa. Keskeisenä tavoitteena uudistuksella on parantaa palveluiden yhdenvertaista saatavuutta ja hoidon esteiden poistaminen muun muassa maksuja kohtuullistamalla ja maksuttomuutta laajentamalla. Tarkoituksena on korostaa asiakasmaksujen alentamisen ja perimättä jättämisen ensisijaisuutta toimeentuloturvaan nähden. Jatkossa myös asiakasmaksuun toimeentulotuesta myönnetty tuki kerryttäisi maksukattoa. Lisäksi maksukattoa on tarkoitus laajentaa koskemaan useampia asiakasmaksuja. Uudistuksessa säädettäisiin myös asiakkaalle jätettävästä vähimmäiskäyttövarasta pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, laitoshoidon ja perhehoidon asiakasmaksujen perusteiden yhdenmukaistamisen yhteydessä. Uudistuksen vaikutuksen arvioidaan koskevan

arviolta noin miljoonaa suomalaista, siten että 98 prosentilla maksut olisivat nykyistä pienemmät. (Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2020.)

6 MUUT (RAHAA SÄÄSTÄVÄT TOIMENPITEET)

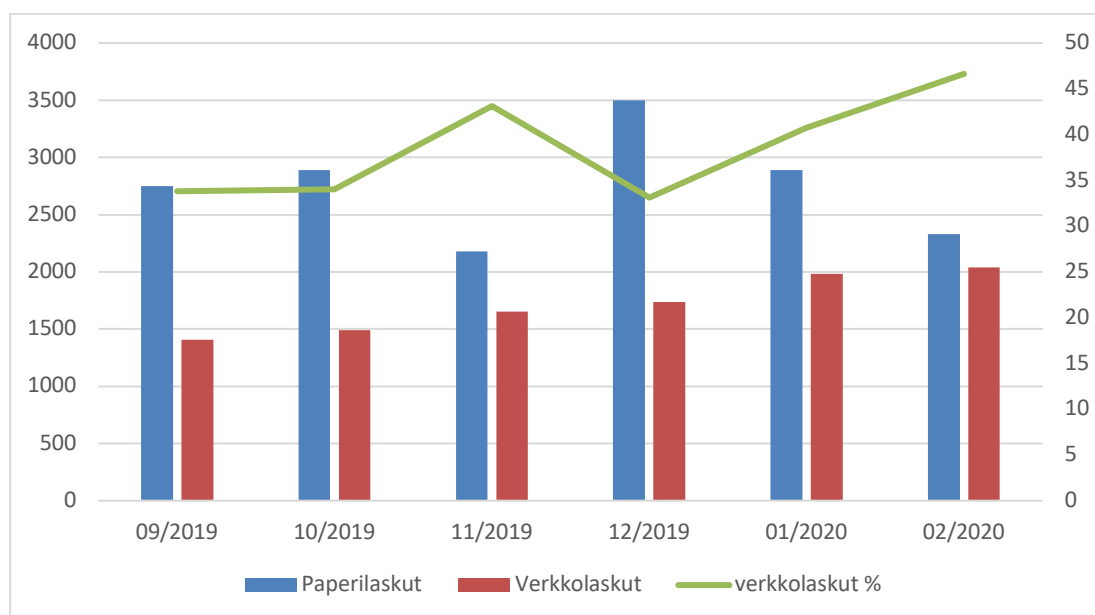
6.1 Verkkolaskutus

Verkkolaskulla tarkoitetaan sähköistä laskua, jonka tiedot ovat käsiteltävissä automaattisesti. Sähköisellä laskulla tarkoitetaan myös EDI-laskua sekä skannattua laskua. Verkkolaskusta voidaan tuottaa paperilaskua muistuttava näkymä tietokoneen näytölle. Lasku voi olla myös kuvana esim. pdf-muodossa. Verkkolaskun vastaanottaja on organisaatio ja verkkolaskuja voidaan siirtää organisaatioiden välillä automaattisesti laskuttajan tai palveluntarjoajan järjestelmästä vastaanottajan järjestelmään. Kuluttajien verkkolaskuista käytetään yleisesti pankkien yhdessä kehittämää ja rekisteröimää e-lasku nimeä ja kuluttajalle lähetetty verkkolasku välittyy tämän valitsemaan palveluun, josta on yhteys sähköiseen maksamiseen verkkopankissa. Tietokoneen näytölle muodostettu paperilaskua muistuttava näkymä helpottaa laskun käsittelyä ja hyväksyntää. Verkkolasku toimii sekä tavara- että palvelulaskujen lähettämiseen ja vastaanottamiseen. Verkkolaskun avulla voidaan välittää myös sähköisiä liitetiedostoja, mikäli välittäjän ja vastaanottajan järjestelmät tukevat toimintoa. Järjestelmässä on oltava mahdollisuus verkkolaskun tulostukseen, joskaan laskun käsittelyssä ei ole tarvetta tulostaa laskua, vaan käsittely tapahtuu sähköisesti arkistointia myöden. Verkkolasku välitetään verkkolaskuosoitteen ja välittäjä tunnuksen avulla. (Tieken www-sivut 2019.)

Satakunnan edunvalvontatoimisto oli mukana yhtenä kahdeksasta pilottitoimistosta valtakunnallisessa verkkolaskujen käyttöönottoprojektissa, jonka tarkoituksena oli mahdollistaa verkkolaskujen käyttöönotto edunvalvonnan päämiehille. Olin osallisena toimiston omassa projektiryhmässä, joka suunnitteli ja vastasi verkkolaskujen käyttöönotosta valikoitujen toimittajien kanssa. Laskujen vastaanotto tapahtuu edunvalvontatoimistoissa käytettävään Edvard-asiakastietojärjestelmään. Päämiehille tulevat laskut ovat kuluttajalaskuja, mutta laskut siirtyvät organisaatioiden välisinä

verkkolaskuina, koska edunvalvontatililit ovat Oikeusministeriön hallinnoimia, eikä kulluttajille tarkoitettujen e-laskujen käyttö ole mahdollista. Onnistuneen verkkolaskuprojektin seurauksena verkkolaskujen valtakunnallinen käyttöönotto tapahtui elokuussa 2019. Verkkolaskut kohdistuvat asiakastietojärjestelmässä automaattisesti oikealle päämiehelle nimitiedon mukaan ja laskun toimittajan nimitieto haetaan tilinumeron perusteella. Saapunut verkkolasku voidaan kohdistaa myös manuaalisesti käsin.

Verkkolaskujen käyttöönotolla on huomattavia hyötyjä edunvalvontatoimisto päivittäisessä työssä. Toimistoon tulevien paperilaskujen määrä ja käsittely vähenee, eikä mappeihin arkistoitavaa ole enää niin paljon. Laskun maksussa tapahtuva virheen mahdollisuus pienenee, kun verkkolasku kohdistuu automaattisesti oikealle henkilölle. Verkkolaskujen sähköisen arkistoinnin myötä niiden hakeminen ja käyttäminen jatkossa helpottuu ja nopeutuu. Lasku saadaan esim. liitettyä suoraan järjestelmästä sähköisesti tehtävän toimeentulotukihakemuksen liitteeksi ilman skannausta. Verkkolaskun käyttö tuo myös taloudellista säästöä päämiehelle verrattuna paperilaskuun. Tästä hyvänä esimerkkinä toimivat matkapuhelinoperaattorit, jotka veloittavat paperilaskusta laskutuslisää jopa 3,90 euroa, verkkolaskun ollessa maksuton.

Kuvio 2. Satakunnan edunvalvontatoimiston paperi- ja verkkolaskujen määrä sekä verkkolaskujen prosentuaalinen osuus laskuista. (Astala henkilökohtainen tiedonanto 11.5.2020).

Onnistuneen verkkolaskupilotin jälkeen Satakunnan edunvalvontatoimiston verkkolaskujen osuus kaikista laskuista oli n. 34 %. Joulukuun osalta korkeaa paperilaskujen määrää selittää edunvalvontapalkkiolaskut, jotka näkyvät tilastossa paperilaskuina. Verkkolaskujen määrä helmikuussa 2020 oli jo 47 % eli lähes puolet kaikista laskuista. Keväällä 2020 koronaviruksen takia tehtyä etätöitä verkkolaskut ovat helpottaneet huomattavasti.

6.2 Kilpailutus / hintojen vertailu

Edunvalvonnassa tehdään paljon jokaista ihmistä koskevia ns. arkipäivän sopimuksia, kuten matkapuhelin- ja internetliittymät sekä sähkö- että vakuutus sopimukset. Näiden sopimusten hintoja on mahdollisuus vertailla ja kilpailuttaa ainakin tietyiltä osin, kuten sähkösopimuksen myynnin osuus. Kyselyn avulla on tarkoitus selvittää Satakunnan edunvalvontatoimiston henkilökunnan ajatuksia sopimusten kilpailuttamisesta ja hintojen vertaamisesta sekä siitä, minkälaisia taloudellisia hyötyä päämiehelle on näillä toimilla mahdollisesti saavutettu.

7 TULOSTEN TARKASTELU

Työssä käytetty kyselytutkimus järjestettiin niin, että linkki sähköiseen kyselylomakkeeseen lähetettiin sähköpostitse Satakunnan edunvalvontatoimiston johtavalle yleiselle edunvalvojalle, yleisille edunvalvojille sekä edunvalvontasihteereille (pl. toimistos sihteeri). Edunvalvojien osalta kaikki vastasivat kyselyyn vastausprosentin ollessa 100 %. Edunvalvontasihteerien osalta vastanneita oli 5/8, joten vastausprosentti oli 62,5 %. Kaikkien vastanneiden taustatietojen osalta kävi ilmi, että 70 % vastanneista on työskennellyt yleisessä edunvalvonnassa yli 5 vuotta. Kyselyn vastaukset käsiteltiin anonymisti. Kysely oli jaettu kolmeen pääteemaan, ensimmäisenä toimeentulotuki, toisena sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut ja kolmantena kilpailutus ja vertailu. Lisäksi kyselyn lopuksi oli muutama kysymys yleisesti liittyen vähävaraisiin päämiehiin sekä yleiseen tilanteeseen.

Toimeentulotuen hakemisen osalta helpottavana tekijänä koettiin hakemuksen lähettäminen suoraan yleisen edunvalvonnan valtakunnallisesti käytetyn asiakashallintajärjestelmän kautta, joka on tullut mahdolliseksi perustoimeentulotuen Kelalle siirtymisen jälkeen. Siirtymisen myötä koettiin myös, että hakijat ovat aiempaa paremmin samalla viivalla, mutta tämän koettiin aiheuttavan myös lisätyötä, koska päätökset tehdään massana. Muita siirtymisen myötä esille tulleista haasteista mainittiin, kun toimeentulotukihakemus pitää lähettää ensin Kelaan, ennen kuin voidaan hakea kunnalta täydentävää toimeentulotukea, eikä hakemus aina siirry Kelalta kuntaan. Täydentävä toimeentulotuki oli nopeammin saatavilla, kun hakemus käsiteltäisiin yhdessä paikassa. Kelan tekemien päätösten osalta vastauksista käy ilmi, että virheellisiä päätöksiä on ollut ja vastaajien arviot virheellisten osuudesta vaihtelivat muutamista aina useisiin. Useimmiten virhe liittyy asumispalvelumaksun hoivan osuuteen. Vastauksista nousi esiin se, että hakemuksia käsitellään ja päätöksiä tehdään virkailijasta riippuen eri tavoin, mikä näkyy myös lisäselvityspyynnöissä. Yhtenä esimerkkinä, toisinaan virheen aiheuttavasta asiasta, on Porin kaupungin tehostetun palveluasumisen maksu, jossa laskulla lukee 'pitkäaikaishoito' ja joka Kelassa on tulkittu laitoshoitona, jolloin vaikutus toimeentulotukeen muuttuu.

Toimeentulotukeen liittyvään koulutuksen järjestämisestä enemmistö oli sitä mieltä, että koulutus pitäisi olla enemmän valtakunnallista kuin toimiston sisäistä. Toimiston sisäinen koulutus koettiin ennen kaikkea hyödylliseksi uusien työntekijöiden osalta. Toimiston sisällä tietoa on jaettu viikoittaisissa 'varteissa' ja myös koulutusta on järjestetty. Esiin nousi myös toive koulutukselle / tietoiskulle päätöstentekijöiden taholta. Suurin osa vastaajista kokisi oppaan ainakin osittain hyödyllisenä ja oppaan muodosta tulikin erilaisia näkemyksiä. Tärkeäksi nousi se, että opas olisi sähköinen ja sitä päivitetäisiin säännöllisesti esim. Kelan toimesta. Toimiston resurssit arvioitiin vähäisiksi sen suhteen, että toimisto itse ylläpitäisi omaa opasta.

Kuntakohtaiset erot sosiaalihuoltolain mukaisissa asumispalveluissa osa vastaajista koki haasteellisenä, osa taas ei, mutta yhteistä vastauksilla oli Porin perusturvan alueella omaan käyttöön jäävän käyttörahan pieni määrä ja sen aiheuttama lisätyö, kuten harkinnanvaraisten alennusten hakeminen kaikkine selvitystöineen. Asia nousee esiin kyselyn jokaisen teeman kohdalla. Summaa verrattiin useammassa vastauksessa Huitisten perusturvakeskuksen alueella jäävään käyttörahaan, 180 euroon, jonka lisäksi

myös edunvalvontapalkkio ja tilintarkastusmaksu huomioidaan asiakasmaksun määrityksessä. Osa vastaajista koki päämiesten olevan eriarvoisessa asemassa asuinkunnan mukaan, mutta työhön kuuluu asioiden hoitaminen kuntakohtaisten tapojen ja rajoitteiden mukaisesti. Koulutukselle ei koettu olevan juurikaan tarvetta, lähinnä pidettiin hyvänä asiana sitä, että keskustelua käydään kuntakohtaisista eroista. Yhtenä ideana vastauksissa ehdotettiin, että jokainen työpari esittelisi vuorollaan case-tyyppisesti, ratkaisun tai kaksi, miten ja miksi harkinnanvaraista alennusta on haettu ja saatu. Tärkeänä pidettiin uusien työntekijöiden perehdytystä asiaan.

Sopimusten osalta vastaajat pitivät tärkeimpänä niiden läpikäyminen ja tarkastamisen edunvalvonnan alkaessa, jolloin muutenkin selvittää uuden päämiehen taloudellisia asioita. Esimerkkinä mainittiin uuden päämiehen osalta, että heikentyneen terveydentilan vuoksi matkapuhelinliittymän datan osuus on voitu jättää pois, kun sillä ei ole enää tarvetta ja näin saatu säästöä. Lähes kaikki vastanneista kertoivat vaihtaneensa liittymiä edullisempiin, mutta kukaan ei seuraa hintoja aktiivisesti työajan riittämättömyyden takia. Nähdään, että hintoja vertaamalla ja kilpailuttamalla voidaan saada taloudellista hyötyä, mutta nykyisessä työtilanteessa resurssit eivät riitä. Muutama vastaa kertoi, että sähkön myynnin osuuden vaihtamisella on saatu suurin säästö päämiehelle. Harva vastaaja koki, että sopimuksia kilpailuttamalla aikaa säästyisi mahdollisesti myöhemmin. Kilpailutukseen liittyvää keskustelua toivottiin olevan jatkossakin ja vastauksissa oli mainintana myös toive siitä, että yksi ottaisi enemmän vastuuta kilpailutukseen ja hintoihin liittyen.

Yleinen mielipide oli, että vähävaraisten määrä on lisääntynyt viime vuosina ja heidän asiansa ovat mutkistuneet ja tulleet haasteellisemmaksi, myös moniongelmaisuuksien koettiin lisääntyneen. Yhtenä syynä kasvu arvioitiin olevan julkisen puolen resurssipula, johtuen mm. siitä että, ennen oli enemmän välitystilityksiä kunnan sosiaalitoimen kautta.

Vastauksista käy ilmi, että vähävaraisen päämiehen taloudellista tilannetta voitaisiin parantaa tiiviillä yhteistyöllä muiden tukitahojen kanssa, esim. kotihoitoon ja päämiehen kanssa järjestetty palaveri on tärkeää. Yhtenä ajatuksena arvioitiin edunvalvonnan aikaisemmalla tai nopeammalla alkamisella olevan myönteinen vaikutus päämiehen taloudelliselle tilanteelle. Porin perusturvan alueella sosiaalihuoltolain mukaisten

asumispalvelujen omaan käyttöön jäävään osuuden nostamisen arvioitiin toteutessaan olevan yksittäinen isoin vähävaraisen päämiehen tilannetta parantava asia. Toinen Poria koskeva asia, jolla päämiehen taloudellista tilannetta ja talouden hoitoa voitaisiin helpottaa, olisi jos vammaispalvelun myöntäjästä vammaispalvelulain mukaisesti kuljetuspalvelusta maksettaisi matkan teon yhteydessä vain omavastuun osuus. Nykyinen tilannehan on sellainen, että matka pitää ensin maksaa itse ja vasta sen jälkeen, kuitteja vastaan, saa palautuksen omavastuun ylittävältä osalta. Tämä lisää myös edunvalvonnan työtä. Voidaankin todeta, että yhtenä keskeisenä teemana vastauksista nousee esiin yleisen edunvalvonnan resurssien riittämättömyys.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Yleisessä edunvalvonnassa olevien päämiesten määrät ovat olleet kasvussa jo useamman vuoden ajan. Tilastoissa ei päämiesten taloudellista tilannetta ole eritelty, mutta vähävaraisten päämiesten asioiden hoito eittämättä vaikuttaa yleisen edunvalvonnan päivittäisessä työssä. Tästä syystä lähdin selvittämään niitä haasteita, jotka edunvalvonnan päivittäisessä työssä tulevat vastaan.

Vastauksista nousi esiin kolme pääteemaa, jotka vastaajat kokivat haastavina. Päämiesmäärien lisääntyessä, myös toimeentuloturvan tarve on lisääntynyt ja toimeentulotukihakemuksia tehdään aiempaa enemmän. Yleisen edunvalvonnan asiakashallintajärjestelmän kehittyminen, integraatio Kelan järjestelmän kanssa ja verkkolaskujen määrän lisääntyminen on helpottanut itse hakuprosessia, mutta ajoittaiset virheet päätöksissä, erityisesti asumispalvelumaksun osalta aiheuttavat aikaa vievää lisätyötä ja selvittelyä edunvalvonnassa.

Arkipäiväisten sopimusten hintojen seuraaminen ja liittymien hintojen vertailu näkyy Satakunnan edunvalvontatoimiston arjessa ja sen tuomat taloudelliset hyödyt tunnistetaan. Isoimman haasteen, aktiivisemmalle taloudellisten säästöjen hakemiselle, asettaa toimiston rajalliset resurssit.

Satakunnan edunvalvontatoimistossa järjestetään sisäistä koulutusta ja työhön liittyviä ajatuksia vaihdetaan ja niistä keskustellaan säännöllisesti. Toiveena koulutuksen suhteen nousi valtakunnallinen, päivittyvä sähköinen opas toimeentulotukeen liittyen. Toimiston omalle oppaalle / muistilistalle, sekä toimeentulotukeen että asumispalvelumaksuihin liittyen, nähtiin jonkinlaista hyötyä, joka ennen kaikkea auttaisi uusia työntekijöitä.

Jatkotutkimuksen kannalta näkisin aiheelliseksi selvittää oikeusasiamiehen ja tuomioistuinten ratkaisujen vaikutuksia Kelan ohjeistukseen ja ratkaisuihin. Lisäksi toistaiseksi suunnitteilla olevan asiakasmaksulain uudistusten vaikutukset, etenkin vähävaraisiin, lain voimaantulon jälkeen.

LÄHTEET

Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksusta. 1992. 9.10.1992/912 muutok-
sineen.

Astala, K. 2020. Johtava yleinen edunvalvoja, Satakunnan edunvalvontatoimisto.
Pori. Henkilökohtainen tiedonanto 11.5.2020.

Digi- ja väestötietoviraston www-sivut. 2020. Viitattu 12.4.2020. <https://dvv.fi>

Edunvalvonnan käsikirja. Yleisen edunvalvonnan kehittämistyöryhmän suositukset.
2016. Helsinki: Oikeusministeriö. Oikeusministeriön julkaisuja 32/2016. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75339/OMSO_32_2016_Kasikirja.pdf

Edunvalvontapalkkion periminen. 2015. Helsinki: Oikeusministeriö. Yleisen edun-
valvonnan kehittämistyöryhmän suositus 10.6.2015. Viitattu 1.3.2020. [https://oi-
keus.fi/oikeusapu/material/attachments/oikeus_oikeusapu/oikeusapu/edunvalvonta-
jaholhous/edunvalvonankehittamistyoryhma/suosituksetjakannan-
otot/BvLC5LA89/Edunvalvontapalkkion_periminen_tyoryhman_suositus_10062015
.pdf](https://oikeus.fi/oikeusapu/material/attachments/oikeus_oikeusapu/oikeusapu/edunvalvontajaholhous/edunvalvonankehittamistyoryhma/suosituksetjakannan-otot/BvLC5LA89/Edunvalvontapalkkion_periminen_tyoryhman_suositus_10062015.pdf)

Heino, S. 2016. Täysi-ikäisten edunvalvonta. Helsinki: FINEn Vakuutus- ja rahoitus-
neuvonta. Viitattu. 12.4.2020. [https://www.fine.fi/media/julkaisut-2016/taysi-ikais-
ten-edunvalvonta.pdf](https://www.fine.fi/media/julkaisut-2016/taysi-ikais-ten-edunvalvonta.pdf)

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2016. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
Viitattu 10.5.2019.

Huittisten perusturvalautakunta 2018. Vanhuspalveluiden asiakasmaksut 1.2.2019.
Perusturvalautakunta 13.12.2018. Viitattu 25.4.2020. [http://www.huittinen.fi/fi-
les/7709/Asiakasmaksut_1.1.2020.pdf](http://www.huittinen.fi/fi-les/7709/Asiakasmaksut_1.1.2020.pdf)

Kangas, U. 2019. Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. Helsinki: Alma Talent. Vii-
tattu. 13.4.2020. [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.lil-
lukka.samk.fi/teos/FADBIXDTEB](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.lil-lukka.samk.fi/teos/FADBIXDTEB)

Kansaneläkelaitoksen (Kela) www-sivut. 2020. Viitattu 1.4.2020. <https://www.kela.fi>

Kuntaliiton www-sivut. 2020. Viitattu 19.4.2020. <https://www.kuntaliitto.fi>

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin työjärjestys. 2016. Viitattu
10.5.2019.

Mattila, Y. 2017. Toimeentuloturva. Helsinki: Finva. Viitattu 1.4.2020

Mukkila, S., Ilmakunnas, I., Moisio, P. & Saikkonen, P. 2017. Perusturvan riittävyys
ja köyhyys 2017. Suomen sosiaalinen tila 4/2017. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoin-
nin laitos. Tutkimuksesta tiiviisti 31. Viitattu 19.4.2020. [https://www.jul-
kari.fi/bitstream/handle/10024/135425/Suomensosiaalinentila_4_2017_final2_kor-
jattu.pdf?](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135425/Suomensosiaalinentila_4_2017_final2_kor-jattu.pdf?)

Mäki-Petäjä-Leinonen, A. & Karvonen-Kälkjä, A. 2017. Vanhuusoikeuden perusteet. Helsinki: Alma Talent. <https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.lil-lukka.samk.fi/teos/HADBBXXTBBAED>

Oikeuslaitoksen www-sivut. 2019. Viitattu 10.5.2019. <https://oikeus.fi>

Porin kaupungin www-sivut. Viitattu 12.4.2020. <https://www.pori.fi>

Porin perusturvakeskus 2015. Maksuvapautus terveystieteiden tutkimuksesta. Pori:
Porin perusturvakeskus. Toimintaohje -lomake. Viitattu 12.4.2020

Porin perusturvalautakunta 2017. Porin perusturvan asiakasmaksut. Perusturvalautakunta 20.12.2017 § 252. Viitattu 25.4.2020. https://www.pori.fi/sites/default/files/atoms/files/porin_perusturva_asiakasmaksut_2019_2.pdf

PoSa:n kuntayhtymähallitus 2020. Posa vanhuspalvelut. Kuntayhtymähallitus
21.1.2020 § 14. Viitattu 25.4.2020. <http://dynasty.eposa.fi/dynasty/kokous/2020361-14-1.PDF>

Saarenpää, A. 2015. Henkilö- ja persoonallisuusuoikeus. Teoksessa Niemi, M-L. (toim.) Oikeus tänään. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Sarja, M. 2011. Hyvä edunvalvontatapa holhoustoimessa. Defensor Legis N:o 2/2011. Viitattu 27.5.2020. https://www.edilex.fi/defensor_legis/7744.pdf

Sisäasiainministeriö 2005. Edunvalvontapalvelujen kehittämissuositukset. Helsinki: Sisäasiainministeriö. Viitattu 30.5.2019. <https://docplayer.fi/63337534-Edunvalvontapalvelujen-kehittamissuositukset.html>

Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut. 2020. Viitattu 20.5.2020. <https://stm.fi>

Sosiaalivakuutuksen www-sivut. 2019. Viitattu 30.5.2019. <https://sosiaalivakuutus.fi>

TIEKEEn [www-sivut.2019](http://www.sivut.2019). Viitattu 31.8.2019. <https://oma.tieke.fi>

Tornberg, J. & Kuuliala, M. 2015. Suomen edunvalvontaoikeus. Helsinki: Talentum

Valtiotalouden tarkastusvirasto 2020. Perustoimeentulotuen siirto Kelalle: Toimeenpanon vaikutusten arvioinnin merkitys lainvalmistelussa. Helsinki: Valtiotalouden tarkastusvirasto. Valtiotalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 1/2020. Viitattu 28.5.2020. <https://www.vtv.fi/app/uploads/2020/01/VTV-Tarkastus-1-2020-Perustoimeentulotuen-siirto-Kelalle-Toimeenpanon-vaikutusten-arvioinnin-merkitys-lainvalmistelussa-1.pdf>

Vilkka, H. 2015. Tuki ja kehittä. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus. <https://www.elibrary.com/book/978-952-451-756-0>

Lomakekysely

Kyselyn tarkoituksena on selvittää vähävaraisen päämiehen taloudenhoidon haasteita ja mahdollisuuksia edunvalvonnan näkökulmasta. Kysely on jaoteltu viiteen aihealueeseen ja kysymykset ovat avoimia (pl. taustatiedot). Tarkoituksena on, että vastaaja kertoo näkemyksiään ja kokemuksiaan omin sanoin.

Vastaaminen tapahtuu anonyymisti ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä antamiasi vastauksia luovuteta muille. Vastaukset kootaan yhteen ja kyselytutkimuksen tulokset raportoidaan opinnäytetyössä. Julkisessa oppilaitoksessa laadittu ja tutkintotodistuksen saamiseen johtanut opinnäytetyö on julkinen.

Taustatiedot

- Virka
 - o Edunvalvoja / edunvalvontasihteeri
- Työkokemus edunvalvonnassa (vuotta)
 - o 0 - 2 / 3 - 5 / 5 ->

Toimeentulotuki

- Koetko haasteita toimeentulotuen hakemisessa? Minkälaisia? (sekä perusteitä täydentävä toimeentulotuki)
- Miten arvioisit päätösten oikeellisuutta? Kohtaatko virheitä päätöksissä? Jos, niin kerro esimerkein. Arvioi virheellisten päätösten määrää.
- Pitäisikö toimeentulotukeen liittyvistä asioista keskustella enemmän tai järjestää koulutusta toimiston sisällä?
- Olisiko toimiston sisäiselle ohjeistukselle/oppaalle/infoille mielestäsi tarvetta?

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut

- Toimeentulotuesta maksettu hoitomaksu ei kerrytä maksukattoa. Miten huomioit toimeentulotuesta maksetut hoitomaksut? Mahdolliset haasteet?
- Pitäisikö yleisesti asiakasmaksuista, niihin liittyvistä erityispiirteistä, alennusten hakemisesta keskustella toimiston sisällä enemmän? Onko mielestäsi tarvetta koulutukselle/infoille? Kerro millaiselle?

Sosiaalihuoltolain mukaiset asumispalvelujen maksut (lähinnä tehostettu palveluasuminen)

- Kunta-/palveluntarjoajakohdaiset erot, esim. käyttörahan määrät. Koetko, että erot aiheuttavat haasteita päivittäisessä työssä? Millaisia?
- Oletko huomannut palveluntarjoajakohdaisia eroja harkinnanvaraisissa alennuksissa? Kerro millaisia?

Kilpailutus/vertailu

- Seuraatko päämiesten liittymien (mm. sähkö, puhelin, netti) hintoja aktiivisesti?
- Oletko kilpailuttanut/vaihtanut liittymiä edullisempiin säästääksesi päämiesten varoja? Jos, niin kerro tarkemmin, mitä liittymiä olet kilpailuttanut/vaihtanut? Kerro esimerkkejä, paljonko toimenpiteellä on mahdollisesti säästetty?
- Koetko että kilpailutukseen käytetty aika säästyy mahdollisesti myöhemmin? Kerro miten.
- Pitäisikö kilpailutuksesta keskustella enemmän yhteisesti toimiston sisällä?
- Kerro ajatuksistasi kilpailuttamiseen/vertailuun liittyen yleisesti, miten koet asian ajankäytön suhteen?

Lopuksi

- Tuleeko mieleesi em. lisäksi muita haasteita vähävaraisten päämiesten taloudellisten asioiden hoidossa?
- Onko mielestäsi vähävaraisuus yleisesti lisääntynyt verrattuna päämiesten määrään? Miten?
- Muita ajatuksia, joilla mielestäsi vähävaraisen taloudellista tilannetta voidaan parantaa edunvalvonnan toimilla?